

V. 10. VÝTVARNÁ VÝCHOVA

CHARAKTERISTIKA VYUČOVACÍHO PŘEDMĚTU

Vyučovací předmět **výtvarná výchova** vychází ze vzdělávacího oboru **Výtvarná výchova**, který je součástí vzdělávací oblasti **Umění a kultura**.

Výtvarná výchova umožňuje žákům jiné než racionální poznávání světa - poznávání okolního i svého vnitřního světa prostřednictvím výtvarných činností a postupně se formujícího výtvarného myšlení.

Žáci se postupně učí rozumět výtvarnému umění a chápat výtvarnou kulturu v nejširším slova smyslu jako nedílnou součást svého duchovního života a bohatství společnosti. Výtvarná výchova kultivuje schopnosti žáků svět kolem sebe citlivě vnímat, prožívat jej a objevovat v něm estetické hodnoty.

■ OBSAHOVÉ, ČASOVÉ A ORGANIZAČNÍ VYMEZENÍ PŘEDMĚTU

Cílem **výtvarné výchovy** je, aby si žáci prakticky osvojili potřebné výtvarné dovednosti a techniky, rozvíjeli přirozenou potřebu vlastního výtvarného vyjádření, svou fantazii a prostorovou představivost, smysl pro originalitu a vlastní výraz.

V etapě základního vzdělávání je **výtvarná výchova** postavena na tvorbě, vnímání a interpretaci výtvarných děl. Tyto činnosti umožňují rozvíjet a uplatnit vlastní vnímání, citění, myšlení, prožívání, představivost, fantazii, intuici a invenci. K jejich realizaci nabízí výtvarná výchova vizuálně obrazné prostředky nejen tradiční a ověřené, ale i nově vznikající v současném výtvarném umění a v obrazových médiích.

Vzdělávacím obsahem tématu **Rozvíjení smyslové citlivosti** jsou činnosti, které umožňují žákovi rozvíjet schopnost rozeznávat podíl jednotlivých smyslů na vnímání reality a uvědomovat si vliv této zkušenosti na výběr a uplatnění vhodných prostředků pro její vyjádření.

Vzdělávací téma **Uplatňování subjektivity** je zaměřeno na činnosti, které vedou žáka k uvědomování si a uplatňování vlastních zkušeností při tvorbě.

Do vzdělávacího tématu **Ověřování komunikačních účinků** jsou zařazeny činnosti, které umožňují žákovi utváření obsahu vizuálně obrazných vyjádření v procesu komunikace a hledání nových i neobvyklých možností pro uplatnění výsledků vlastní tvorby, děl výtvarného umění i děl dalších obrazových médií.

Na 1. stupni základního vzdělávání žáci poznávají vlastnosti výtvarných materiálů i zákonitosti tvorby s různým (i netradičními) materiály, seznamují se s vybranými uměleckými díly, učí se je vzhledem ke svým zkušenostem chápat a výpovědi sdělované uměleckým dílem rozpoznávat a interpretovat.

V 1. vzdělávacím období (1.- 3. ročník) převládají různé hravé činnosti a experimentování, v 2. období (4.- 5. ročník) přecházejí žáci již k uvědomělejší výtvarné práci.

Vzdělávací obsah předmětu je sice rozpracován pro jednotlivá období do jednotlivých ročníků, konkrétní činnosti však volí učitel sám podle svého uvážení s ohledem na podmínky výuky, schopnosti, zkušenosti a potřeby žáků.

Vyučovací předmět **výtvarná výchova** se vyučuje v 1.– 5. ročníku s hodinovými dotacemi podle školního učebního plánu:

	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník	5. ročník
Počet hodin	1	2	2	1	1
Z toho DČD*	0	0	0	0	0

*DČD = disponibilní časová dotace

Ve 4. a 5. ročníku lze jednododinové týdenní dotace výtvarná výchovy ve vhodných případech organizovat střídavě jako dvouhodinové lekce (jednou za 14 dnů v kombinaci s jiným vyučovacím předmětem s jednododinovou týdenní dotací).

Z kapitoly „Zařazení průřezových témat“ je zřejmé, v kterém ročníku a jakou formou se v předmětu **výtvarná výchova** realizují jednotlivá **průřezová témata** (kapitola III.5., strana 24 – 54).

Výtvarnou výchovu lze učit v kmenových třídách, učebně výtvarné výchovy, keramické dílně i školní dílně. Nedílnou součástí výuky jsou návštěvy obsahem i rozsahem přiměřených výstav a vycházky zaměřené na sledování architektury a celkového estetického působení okolního prostředí.

Nalézání vztahů mezi jednotlivými druhy umění a uplatňování různorodosti výrazových prostředků při hledání variant řešení společně zvolených témat umožňují krátkodobé projekty. Ty otevírají prostor pro získání dovedností a poznatků překračujících rámec jednotlivých oborů a přispívají tak k osobitějšímu a originálnějšímu sebevyjádření i hlubšímu porozumění uměleckému dílu.

■ VÝCHOVNÉ A VZDĚLÁVACÍ STRATEGIE PŘEDMĚTU

◦ **Kompetence k učení**

- snažíme se poskytnout žákům pocit úspěchu tím, že vědomě navozujeme situace, ve kterých může být žák úspěšný (podle individuálních možností žáků volíme formu i stupeň obtížnosti výtvarné práce, vycházíme vstříc individuálním zájmům žáků)
- při hodnocení používáme převážně prvky pozitivní motivace, oceňujeme snahu a individuální pokrok
- snažíme se o klidnou a tvůrčí atmosféru v hodinách výtvarné výchovy
- motivujeme k učení, snažíme se žáky zbavit ostychu z vlastní produkce; při porovnávání vlastních prací s pracemi spolužáků srovnáváme spíše volbu výtvarných prostředků než kvalitu prací, abychom méně nadané žáky nedemotivovali
- žáky zásadně nenutíme do aktivit, které jsou jim nepříjemné (např. nenutíme introvertní žáky vyjadřovat své pocity z výtvarného díla či prezentovat vlastní tvorbu před celou třídou)
- učíme žáky vyhledávat, zpracovávat a používat potřebné informace ze všech možných dostupných zdrojů
- učíme žáky experimentovat s různými výtvarnými materiály a z provedených experimentů vyvozovat závěry o vlastnostech výtvarných materiálů a možnostech jejich zpracování

◦ **Kompetence k řešení problémů**

- vedeme žáky k poznání, že problémy jsou běžnou součástí života všech lidí, že není třeba se jich obávat, ale je potřebné si osvojit základní způsoby jejich překonávání
- učíme žáky pracovat s různými zdroji informací a tím je vedeme k větší samostatnosti při řešení problémů
- učíme žáky různým výtvarným technikám a vedeme je k samostatné volbě vhodné výtvarné techniky k vyjádření vlastního záměru na základě poznání vlastností různých výtvarných materiálů a možností jejich zpracování
- podporujeme tvořivost a netradiční řešení úkolů, rozvíjíme fantazii žáků
- učíme žáky využívat možností výtvarného umění k vlastní relaxaci

◦ **Kompetence komunikativní**

- rozvíjíme slovní zásobu žáků, vedeme je k osvojení odborných termínů z oblasti výtvarných činností
- vedeme žáky k pochopení a užívání jazyka umění jako svébytného prostředku komunikace
- rozvíjíme nonverbální komunikaci
- učíme žáky naslouchat druhým a vnímat výtvarné projevy druhých, jako nezbytný prvek účinné mezilidské komunikace
- učíme žáky pravidlům komunikace při týmové spolupráci, vyslechnout a respektovat názor druhého, obhajovat svůj názor pomocí rozumných argumentů

◦ **Kompetence sociální a personální**

- podporujeme vzájemnou pomoc žáků, vytváříme situace, kdy se žáci navzájem potřebují
- učíme žáky hodnotit práce spolužáků citlivou a kultivovanou formou, s respektem k jejich rozdílným výtvarným schopnostem
- učíme žáky ocenit přínos každého jedince pro práci skupiny dle jeho individuálních možností
- rozvíjíme v žácích schopnost empatie (poznat, kdy druhý člověk potřebuje pomoc a vhodnou formou mu ji poskytnout, chápat a respektovat pocity a názory spolužáků i dospělých)
- vedeme žáka k uvědomování si sebe samého jako svobodného jedince

◦ **Kompetence občanské**

- vedeme žáky k tolerantnímu přístupu k různorodým kulturním hodnotám současnosti a minulosti a ke kulturním projevům a potřebám různorodých skupin, národů a národností.
- učíme žáky vnímat uměleckou tvorbu jako jedinečný způsob nalézání a vyjadřování osobních prožitků i postojů k jevům a vztahům ve společnosti
- vedeme žáky k aktivní ochraně zdraví a životního prostředí (bezpečnost a hygiena práce s různými výtvarnými materiály, vliv estetického životního prostředí na zdraví člověka)
- upevňujeme žádoucí pozitivní formy chování ve škole i mimo ni
- rozvíjíme sebeovládání žáků

◦ **Kompetence pracovní**

- rozvíjíme jemnou i hrubou motoriku, koncentraci a pracovní výdrž
- učíme žáky používat při jejich výtvarném projevu různé vhodné materiály, nástroje a techniky
- učíme žáky plánovat, organizovat a hodnotit vlastní práci i práci týmu
- učíme žáky poznávat a experimentálně ověřovat vlastnosti různých výtvarných materiálů
- učíme žáky pracovat podle časového plánu a osvojeného algoritmu práce s jednotlivými výtvarnými materiály
- vedeme žáky k volbě vhodné výtvarné techniky k vyjádření vlastního záměru
- učíme žáky pravidlům spolupráce
- měníme pracovní podmínky, a tak žáky vedeme k adaptaci na nové pracovní podmínky
- vedeme žáky k odpovědnosti za plnění svých pracovních povinností
- vytváříme podnětné a tvořivé pracovní prostředí
- různými formami (exkurze, film, beseda apod.) seznamujeme žáky s různými výtvarnými profesemi
- talentovaným žákům pomáháme při volbě vhodného povolání (studia), ve kterém budou moci plně využít a rozvinout svoje nadání

■ **OČEKÁVANÉ VÝSTUPY (OVO) VZDĚLÁVACÍHO OBORU VÝTVARNÁ VÝCHOVA**

Očekávané výstupy – 1. období (1. -3. ročník)

žák

- VV-3-1-01 rozpoznává a pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření (linie, tvary, objemy, barvy, objekty); porovnává je a třídí na základě odlišností vycházejících z jeho zkušeností, vjemů, zážitků a představ
- VV-3-1-02 v tvorbě projevuje své vlastní životní zkušenosti; uplatňuje při tom v plošném i prostorovém uspořádání linie, tvary, objemy, barvy, objekty a další prvky a jejich kombinace
- VV-3-1-03 vyjadřuje rozdíly při vnímání události různými smysly a pro jejich vizuálně obrazné vyjádření volí vhodné prostředky
- VV-3-1-04 interpretuje podle svých schopností různá vizuálně obrazná vyjádření; odlišné interpretace porovnává se svojí dosavadní zkušeností
- VV-3-1-05 na základě vlastní zkušenosti nalézá a do komunikace zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil, vybral či upravil

Očekávané výstupy – 2. období (4. -5. ročník)**žák**

- VV-5-1-01 při vlastních tvůrčích činnostech pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření; porovnává je na základě vztahů (světlostní poměry, barevné kontrasty, proporční vztahy a jiné)
- VV-5-1-02 užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku: v plošném vyjádření linie a barevné plochy; v objemovém vyjádření modelování a sochařské postupy; v prostorovém vyjádření uspořádání prvků ve vztahu k vlastnímu tělu i jako nezávislý model
- VV-5-1-03 při tvorbě vizuálně obrazných vyjádření se vědomě zaměřuje na projevení vlastních životních zkušeností i na tvorbu vyjádření, která mají komunikační účinky pro jeho nejbližší sociální vztahy
- VV-5-1-04 nalézá vhodné prostředky pro vizuálně obrazná vyjádření vzniklá na základě vztahu zrakového vnímání k vnímání dalšími smysly; uplatňuje je v plošné, objemové i prostorové tvorbě
- VV-5-1-05 osobitost svého vnímání uplatňuje v přístupu k realitě, k tvorbě a interpretaci vizuálně obrazného vyjádření; pro vyjádření nových i neobvyklých pocitů a prožitků svobodně volí a kombinuje prostředky (včetně prostředků a postupů současného výtvarného umění)
- VV-5-1-06 porovnává různé interpretace vizuálně obrazného vyjádření a přistupuje k nim jako ke zdroji inspirace
- VV-5-1-07 nalézá a do komunikace v sociálních vztazích zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil, vybral či upravil

Učivo:**ROZVÍJENÍ SMYSLOVÉ CITLIVOSTI**

prvky vizuálně obrazného vyjádření - linie, tvary, objemy a barevné kvality, textury - jejich jednoduché vztahy (podobnost, kontrast, rytmus), jejich kombinace a proměny v ploše, objemu a prostoru

uspořádání objektů do celků - uspořádání na základě jejich výraznosti, velikosti a vzájemného postavení ve statickém a dynamickém vyjádření

reflexe a vztahy zrakového vnímání k vnímání ostatními smysly - vizuálně obrazná vyjádření podnětů hmatových, sluchových, pohybových, čichových, chuťových a vyjádření vizuálních podnětů prostředky vnímatelnými ostatními smysly

smyslové účinky vizuálně obrazných vyjádření – umělecká výtvarná tvorba, fotografie, film, tiskoviny, televize, elektronická media, reklama

UPLATŇOVÁNÍ SUBJEKTIVITY

prostředky pro vyjádření emocí, pocitů, nálad, fantazie, představ a osobních zkušeností - manipulace s objekty, pohyb těla a jeho umístění v prostoru, akční tvar malby a kresby

typy vizuálně obrazných vyjádření - jejich rozlišení, výběr a uplatnění - hračky, objekty, ilustrace textů, volná malba, sochařství, plastika, animovaný film, comics, fotografie, elektronický obraz, reklama

přístupy k vizuálně obrazným vyjádřením - hledisko jejich vnímání (vizuální, statické, dynamické), hledisko jejich motivace (fantazijní, založené na smyslovém vnímání)

OVĚŘOVÁNÍ KOMUNIKAČNÍCH ÚČINKŮ

osobní postoj v komunikaci - jeho utváření a zdůvodňování; odlišné interpretace vizuálně obrazných vyjádření (samostatně vytvořených a přejatých) v rámci skupin, v nichž se dítě pohybuje; jejich porovnávání s vlastní interpretací

komunikační obsah vizuálně obrazných vyjádření - v komunikaci se spolužáky, rodinnými příslušníky a v rámci skupin, v nichž se žák pohybuje (ve škole i mimo školu); vysvětlování výsledků tvorby podle svých schopností a zaměření

Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření:**Očekávané výstupy – 1. období (1. -3. ročník)**

žák

VV-3-1-01 až VV-5-1-05p zvládá základní dovednosti pro vlastní tvorbu

VV-3-1-01p rozpoznává, pojmenovává a porovnává linie, barvy, tvary, objekty ve výsledcích tvorby vlastní, tvorby ostatních i na příkladech z běžného života (s dopomocí učitele)

VV-3-1-02p, VV-3-1-04p uplatňuje vlastní zkušenosti, prožitky a fantazii při tvůrčích činnostech, je schopen sdělit výsledky své činnosti svým spolužákům

Očekávané výstupy – 2. období (4. -5. ročník)

žák

VV-5-1-01p až VV-5-1-07p uplatňuje základní dovednosti pro vlastní tvorbu, realizuje svůj tvůrčí záměr

VV-5-1-01p, VV-5-1-02p rozlišuje, porovnává, třídí a pojmenovává linie, barvy, tvary, objekty, rozpoznává jejich základní vlastnosti a vztahy (kontrasty - velikost, barevný kontrast); uplatňuje je podle svých schopností při vlastní tvorbě, při vnímání tvorby ostatních, při vnímání umělecké produkce i na příkladech z běžného života (s dopomocí učitele)

VV-5-1-03p, VV-5-1-04p při tvorbě vychází ze svých zrakových, hmatových i sluchových vjemů, vlastních prožitků, zkušeností a fantazie

VV-5-1-06p vyjádří (slovně, mimoslovně, graficky) pocit z vnímání tvůrčí činnosti vlastní, ostatních i uměleckého díla

Učivo:

výtvarné osvojování skutečnosti - základní výtvarné dovednosti, vlastnosti vybraných výtvarných materiálů; tematická kresba a malba ze života dětí a jejich rodiny, ilustrace příběhu, zachycení tvaru, velikosti a barvy věcí denní potřeby, přírodních objektů a postavy; výrazové možnosti linie a barvy

dekorativní práce - rytmické řazení prvků barevných ploch a linií, tisk na papír a textil

prostorové vytváření - vlastnosti materiálů pro prostorové vytváření a jejich zpracování

(trojrozměrné modely z papíru a kartonu; modelování z písku, sněhu, modelovací hmoty a moduritu; odlévání sádry; netradiční zpracování syrových těstovin)

výtvarné práce spojené s experimentováním - míchání barev, rozfoukávání barevných skvrn, malba a otisky obrázků do mokré plochy, malba do krupicové plochy, frotáž, kresba zmizíkem do inkoustové plochy, vyškrabování natřené voskové plochy, otisky přírodnin

výtvarné umění a životní prostředí - poznávání díla nejznámějších ilustrátorů z knih a animovaných filmů, návštěvy obsahem a rozsahem přiměřených výstav; estetika a kultura oblékání; besedy o výtvarném umění i vlastní tvorbě žáků